

Інститут корекційної
педагогіки та психології

УДК: 376-056.264.011.3-051(051)

ББК: 74.371.42я52

Л69

Засновники:
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 16430-494902Р від 13.03.2010 р.

Головний редактор:
Шеремет Марія Купріянівна –
доктор педагогічних наук, професор

Редакційна рада:
Синьов Віктор Миколайович –
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
Бондар Віталій Іванович –
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
Гаврилов Олександр Вікторович –
кандидат психологічних наук, доцент
Конопляста Світлана Юріївна –
доктор педагогічних наук, професор
Миронова Світлана Петрівна –
доктор педагогічних наук, професор
Мовкебаева Зульфія Ахметвалийвна –
доктор педагогічних наук, професор
Мозгова Галина Петрівна –
доктор психологічних наук, професор
Назарова Наталія Михайлівна –
доктор педагогічних наук, професор
Приходько Оксана Георгіївна –
доктор педагогічних наук, професор
Синьова Євгенія Павлівна –
доктор психологічних наук, професор
Федоренко Світлана Володимирівна –
доктор педагогічних наук
Фомічова Людмила Іванівна –
доктор психологічних наук, професор
Шульженко Діна Іванівна –
доктор психологічних наук, професор

Відповідальний редактор:
Мартиненко Ірина Володимирівна –
кандидат психологічних наук, доцент
Відповідальний секретар:
Базима Наталія Валентинівна

Видається за рахунок фізичних осіб
Адреса редакції: 01054, м. Київ,
вул. Тургенівська, б. 8/14 (12 поверх)
Тел./факс (044)486-80-38, тел. 0669097907
E-mail natalia_bazyma@mail.ru

Друкується мовою авторського оригіналу
(українською, російською)
Рекомендовано до друку
засіданням кафедри логопедії Інституту
імені М. П. Драгоманова
Протокол № 14 від 20.10.2013 р.

Редколегія не завжди поділяє
погляди авторів статей.
Автори опублікованих матеріалів
несуть повну відповідальність за підбір
та достовірність наведених фактів, дат,
цитат, економіко-статистичних даних,
власних імен та інших відомостей.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

ЛОГОПЕДІЯ

4/2013

ЗМІСТ

Базима Н.В., Мороз О.В.	ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ТА ВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ	3
Базима Н.В., Семенова В.Д.	ДО ПРОБЛЕМИ КОРЕНЦІЇ АУТИСТИЧНИХ ПОРУШЕНЬ ДОШКІЛЬНИКІВ	8
Гаврилова Н.С.	ПОСТАНОВКА ГОЛОСНИХ ЗВУКІВ МОВЛЕННЯ -О-, -У- У ДІТЕЙ	14
Городянкина В.П.	ПРОБЛЕМЫ И ПОИСК СОВРЕМЕННЫХ ФОРМ КОРРЕКЦИОННО-РАЗВИВАЮЩЕЙ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОТКЛОНЕНИЯМИ В РАЗВИТИИ	26
Зарицька А.В.	ПРОБЛЕМА ОРОФАРІНГІАЛЬНОЇ НЕДОСТАТНОСТІ У ХВОРІХ З МОЗКОВИМ ІНСУЛЬТОМ	30
Кондукова С.В., Шеремет М.К.	ОСОБЕННОСТИ СЕНСОРНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ С ОНР	36
Кондратенко В.О., Волошина Ю.А.	ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРІЄЮ	39
Конопляста С.Ю., Галущенко В.І.	РОЗВИТОК СЕНСОМОТОРНОГО РІВНЯ МОВЛЕННЄВО-РУХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ СТЕРТОЮ ДИЗАРТРІЄЮ	43
Літвінова О.В.	ЕХОЛАІЯ ЯК ФЕНОМЕН УСНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ	49
Манько Н.В.	ВПЛИВ ПЕРИНАТАЛЬНОЇ ЕНЦЕФАЛОПАТІЇ НА ДОМОВЛЕННЄВИЙ ТА РАННІЙ МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ПЕРШОГО РОКУ ЖИТТЯ	54
Марченко І. С.	НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ПЕРШОГО РОКУ ЖИТТЯ	60
Ховрина Ю.А., Дроздова Н.В.	ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ В РАБОТЕ УЧИТЕЛЯ- ЛОГОПЕДА И ВОСПИТАТЕЛЯ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ОБОБЩАЮЩИХ ПОНЯТИЙ У ДІТЕЙ С ОБЧИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧІ	67
Чередніченко Н.В., Пелешенко О.С.	ДІАГНОСТИКА ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ ПРИ ОПАНУВАННІ НИМИ ФОНЕТИКО- ГРАФІЧНИХ УМІНЬ ТА НАВІЧОК	75
Шульженко Д.І. Шеремет М.К.	ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ КОРЕНЦІЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗІ СПЕКТРОМ АУТИСТИЧНИХ ПОРУШЕНЬ	86
Інформація		93
Відомості про авторів		94

ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ТА ВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ДІТЕЙ З АУТИЗМОМ

Базима Н.В.
Мороз О.В.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

У статті подано теоретичний аналіз та висновки наукових досліджень з питання вивчення комунікативної діяльності у дітей з аутизмом. Зокрема, висвітлюється поняття спілкування у дітей з аутизмом за допомогою використання вербальних та невербальних засобів. Значна увага приділяється аналізу верbalного компонента комунікативної діяльності.

В статье представлен теоретический анализ и выводы научных исследований по вопросам изучения коммуникативной деятельности у детей с аутизмом. В частности, раскрывается понятие общения у детей с аутизмом посредством использования вербальных и невербальных средств. Значительное внимание уделяется анализу вербального компонента коммуникативной деятельности.

The article presents theoretical analysis and conclusions of investigations related researching questions about communicative activity in children with autism. In particular, the article disclose the concept of communication in children with autism with the help of using verbal and non-verbal means. Considerable attention is paid to the analysis of the verbal component of communicative activity.

Ключові слова: аутизм, дитина з аутизмом, ехолалія, невербальна комунікація, вербальне спілкування.

Ключевые слова: аутизм, ребенок с аутизмом, эхолалия, невербальная коммуникация, вербальное общение.

Key words: autism, children with autism, echolalia, non-verbal communication, verbal communication.

3

Проблема мовленнєвого розвитку та значення спілкування у розвитку мовлення є предметом дослідження багатьох відомих науковців, таких як Б.Ананьєв, Т.Ахутіна, М.Жинкін, О.Запорожець, І.Зимня, О.Леонт'єв, М.Лісіна, В.Лубовский, О.Лурія, А.Рузька, Л.Цвєткова, М.Шеремет та ін.

На сьогодні багато вчених (О.Аршатський, О.Аршатська, О.Баєнська, В.Башина, В.Каган, К.Лебединська, О.Мастюкова, Т.Морозова, С.Морозова, О.Нікольська, Л.Нурієва, Н.Сімашкова, В.Тарасун, Л.Шипіцина, Д.Шульженко) приділяють значну увагу дослідженню питання щодо формування комунікативної діяльності в контексті оволодіння мовленням у дітей з аутизмом.

За визначенням В.Синьова та В.Бондаря аутизм – тяжке порушення розвитку, що характеризується значними недоліками у формуванні соціальних і

комунікативних зв'язків із реальністю; проявляється в зосередженості на власних переживаннях, обмеженні спілкування з іншими людьми, а також проявами стереотипних інтересів.

Отже, порушення комунікації є одним із основних проявів аутизму та аутистичних порушень.

Особливості невербальної комунікації у дітей з аутизмом

Спілкування – це взаємодія двох або більше осіб, яка полягає в обміні між ними інформацією пізнавального та афективно-оціночного характеру. Комунікація – це зв'язок, у процесі якого відбувається обмін інформацією між системами в живій та неживій природі та суспільстві. Вона аналізується та оцінюється за наступними компонентами: 1) адресант – суб'єкт процесу спілкування; 2) адресат – той, на кого направлений процес спілкування;

3) повідомлення – зміст інформації; 4) код – засоби передачі спілкування; 5) канал зв'язку; 6) результат – кінцеві досягнення [10].

Комуникація є ширшим поняттям, ніж спілкування, тому ці поняття слід розмежувати. Комуникація може здійснюватися з допомогою мовленнєвих та немовленнєвих засобів. До немовленнєвих засобів відносяться: оптико-кінетичні засоби – жести, міміка, пантоміміка; паралінгвістичні засоби – якість голосу, його діапазон, тональність; екстралінгвістичні засоби – паузи, плач, сміх, темп, мовлення; просторово-часові засоби – розташування партнерів, часові затримки початку спілкування та ін. [11].

Особливістю невербальних комунікацій є їх полісенсорна природа, тобто реалізація через сенсорні системи (слух, зір, шкірно-тактильна чутливість, терморецепція, нюх, смак тощо) різних видів невербалної інформації (емоційної, естетичної, індивідуально-особистісної, медичної, біофізичної, соціально-груповій, психологічної, просторової). У процесі спілкування ця інформація передається в межах неверbalного каналу від мовця до слухача, незалежно від змісту словесного повідомлення [8,11].

Відомо, що невербальна комунікація є невід'ємною частиною будь-яких міжособистісних стосунків і соціальної взаємодії. У дитини з аутизмом порушене формування всіх форм доверального і верbalного спілкування (О.Артеменко, В.Башина, О.Богдашина, І.Логвінова, О.Мастюкова, О.Нікольська, Д.Шульженко та ін.). Перш за все, у неї не формується зоровий контакт, дитина не дивиться в очі дорослого, не простягає руки з проханням, щоб її взяли на руки, як це робить малюк з нормальним психофізичним розвитком вже на першому етапі соціально-емоційного розвитку [7].

У деяких випадках діти можуть простягти руку у відповідному напрямку,

але без спроб назвати потрібний предмет, без зверненого погляду на дорослого, без мовленнєвого або звукового виявлення свого бажання. У взаємодії з дорослим у дитини з аутизмом відмічається недостатність використання міміки, жестів та інтонації. Міміка дитини маловиразна, характерний погляд повз або «крізь» співбесідника [1,7,9]. Так, діти можуть неадекватно використовувати погляд, жести, вирази обличчя, їм важко регулювати оптимальну дистанцію, вони неспроможні розвивати відносини з однолітками, розуміти переживання, емоції, думки інших людей, здобувати і закріплювати соціальний досвід тощо [9].

Дослідження І.Логвінової обґрунтвали специфічні особливості невербалного компонента комунікативної діяльності, властиві саме для дошкільників з аутистичними порушеннями 3-4 та 6-7 років, а саме: нездатність здійснювати орієнтування, самостійно ініціювати звертання, виражати інтерес до дорослого як до нової особи; труднощі підтримки контакту, відсутність спроб відновлювати взаємодію, якщо вона призупинялася, спрямованість поведінкової активності переважно на маніпуляції з предметами, а не на співрозмовника; труднощі використання адекватних засобів спілкування, серед яких переважали нецілеспрямовані стереотипні рухи тіла у поєднанні з невиразною усмішкою, дотиком, вокалізаціями чи окремими словами [6].

Провідна роль у процесі невербалного спілкування з дитиною з аутизмом, належить дорослому. Він будує, налагоджує, встановлює взаємодію, відштовхуючись від комунікативних невербалних показників, які йому вдалося розлізнати у поведінці кожної конкретної дитини.

Як зазначає С.Тортора, будь-які невербальні дії мають комунікативний потенціал, несуть комунікативну інформацію. Тобто прояви поведінки

аутичної дитини можна розглядати як її способи спілкування, спроби щось сказати і повідомити зовнішньому світові. При чому для невербалного спілкування не є важливим когнітивний компонент (як при мовленнєвій комунікації), наявність свідомого означення жестів. Важливим є якісне наповнення комунікативного процесу, якісні характеристики руху і способи невербалного самовираження через спілкування [8, 11].

Дітям з аутизмом властива надмірна сенсорна чутливість, вони переповнені сенсорними відчуттями і часто не можуть відділити себе від них. На специфіку їх комунікативної діяльності може впливати полісенсорність невербалної інформації і нездатність її інтегрувати, регулювати потік сенсорної інформації. Іншими словами, в дітей з аутизмом розуміння вербалізованих понять може викликати труднощі внаслідок моноканального характеру сприйняття інформації.

У таких випадках використання з метою підкріplення немовленнєвих засобів комунікації (таких як жест, малюнок, піктограма), дозволяє дитині з аутизмом краще сприймати і розуміти словесне повідомлення [8, 11].

Отже, невербалне спілкування не вимагає від дитини сформованих артикуляторних, фонематичних умінь та навичок і має полісенсорну природу. Невербалні засоби спілкування характеризуються значною мимовільністю, маловиразністю, неадекватністю, стереотипністю їх використання.

Особливості верbalної комунікації у дітей з аутизмом

Порушення мовлення займають визначне місце серед характерних ознак раннього дитячого аутизму, що відображають несформованість комунікативної поведінки. Дослідники (О.Баєнська, В.Лебединський, М.Ліблінг, О.Нікольська, Д.Шульженко та ін.) підkreślують зв'язок мовленнєвих

порушень з дефіцитом психічної активності і дисоціацією між акустичною та смислововою сторонами мовлення [12].

Л.Вінг зазначає, що аутизм – це проблема розуміння сигналів, що надходять через органи чуття, особливо через зір і слух, і хоча очі й вуха дітей з аутизмом анатомічно та фізіологічно не відрізняються від аналогічних органів у здорових дітей, все ж, коли інформація, що надходить через них, досягає мозку, вона не складається в цілісну значиму картину зовнішнього світу, що призводить до нерозуміння мовлення, а це, у свою чергу, викликає нездатність до комунікації [3].

Формування мовлення в дітей з аутистичними порушеннями має ряд особливостей. Часто у таких дітей відсутні етапи гуління і лепету, а якщо і є гуління, то воно механічне, позбавлене інтонаційного компоненту. Нерідко мовлення у дитини з'являється задовго до початку ходьби. Перші слова не мають адресного змісту і не служать засобом спілкування, вимовляються спонтанно, без урахування ситуації і справляють враження «гри словами». Іноді вимова окремих слів набуває ритуального характеру, полегшує виконання тієї або іншої дії. Часто в мовленні зустрічаються неологізми і порушені змістовна сторона слів. Мовлення часто, скандоване, імперативне, інтонаційний компонент мовлення не відображає емоційного стану дитини та середовища, в якій вона знаходиться [2, 5].

Майже у всіх дітей з аутистичними порушеннями є неправильне використання займенників, особливо «я». Зокрема, проведене нам, дослідження 76 дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку показало, що правильне використання займенника «я» сформоване у 5,3% обстежених дітей. У 23,6 % дітей виявлено переважно правильне використання особових займенників, у 7,9 % дітей неправильне використання займенника «я» (діти переважно говорять

про себе у третьому числі, називаючи себе по імені), у 15, 8% дітей займенник «я» відсутній, але спостерігаються спроби назвати себе. 47,4 % дітей не вживають знаменник «я» і не проявляють бажання заявляти про себе і свої потреби.

Нерідко після появи перших слів у дитини розвивається мутизм (відмова від мовлення), що зберігається на досить тривалий час. З порушенням використання мовлення дитина може бути не здатна реагувати на звернене мовлення, в тому числі і на власне ім'я, або звертати увагу на мовлення не більше, ніж на будь-які інші шуми.

Такі діти зовні можуть бути ніби зовсім індиферентні до мовлення дорослих і мовлення дорослих далеко не завжди може регулювати їх поведінку. Але поряд з цим діти часто спонтанно, без урахування ситуації, відразу або через якийсь час відтворюють почуте, навіть із збереженням інтонаційного компоненту мовлення (безпосередні або відставлені ехолалії) [5]. Ехолалія (В. Бондар, В. Синьов) – це повторення слів та фраз інших людей без усвідомлення змісту.

Б.Призант (1982, 1983) передбачає, що ехолалія – одна з якостей методу цілісної структури розвитку мовлення, коли дитина використовує частини вербальних фрагментів як одне ціле. Ехолалія може бути некомунікативною (яка використовується, щоб отримати слухове, тактильне задоволення) та комунікативною, що виконує декілька функцій:

1.позначення нерозуміння навколошньої ситуації;

2.засіб осмислення й обробки інформації, який допомагає перевести вербальні слова у внутрішнє мовлення;

3.прохання у єдиній доступній формі.

Ехолалія також може використовуватися у якості соціальної стратегії, якщо дитині хочеться поговорити, але вона не знає, як це зробити. Ехолалія є формою комунікації, «маршрутом» у

напрямку до більш правильної форми лінгвістичного використання. При такому підході до проблеми ехолалія не є елементом мовлення, який повинен бути «виключений», як раніше вважалося, а є формою мовлення, що має сполучну функцію [4].

У мовленні дитини може бути багато стереотипій, словесних штампів «дорослих» слів. Ці діти можуть мати великий словник, вони нерідко вимовляють довгі монологи, але відчувають величезні труднощі при звичайній розмові. окремі слова, які дитина вже використовувала у мовленні, можуть зникати з її словника на тривалий час, а потім знову з'являтися [5].

Діти з аутистичними порушеннями, як відомо, інколи здатні до багаторазових повторень дій або фраз, але специфічним для них є вибірковість, тобто дитина може стереотипно і невтомно відтворювати одну і ту саму серію рухів, не переносячи отриманий досвід у іншу ситуацію, повторювати одні й ті самі слова або фрази, надаючи їм певного змісту або просто «граючись» ними [1].

Т.Скрипник зазначає, що дітям з аутизмом притаманне використання прохання, що може виявлятися у незвичній формі, відтворення фактичного візуального матеріалу, певні істеричні або аутоагресивні прояви, спрямовані на яскравий емоційний відгук-реакцію навколошніх, а також можливою є спроба встановлення контакту, що відбувається за використанням ехолалій.

Дитина часто взагалі не може направлено звернутися до іншої людини, навіть просто покликати маму, попросити її про щось, висловити свої потреби, але, навпаки, здатна неуважно повторювати слова і словосполучення, що не закріплені за ситуацією.

Для дітей з аутизмом характерна надмірна буквальність у розумінні слів, перестановка займенників, підтвердження з допомогою повторення, вимогливість до

одного й того ж вербального повторення, метафоричне мовлення (полягає у переносному використанні слова або виразу на основі аналогії, схожості чи порівняння), що відображають порушення в соціальній, когнітивній та комунікативній сферах [3].

Використовуючи для діяльності тільки мізерний набір мовленнєвих штампів, дитина з аутизмом може одночасно виявляти гостру чутливість до мовленнєвих форм, слів як таких. Для таких дітей зазвичай є характерною пристрасть до рим, віршів, читання їх напам'ять. Музичний слух і гарне почуття мовної форми, увага до високої поезії – це те, що вражає всіх, хто оточує таких дітей в житті [9].

О.Нікольською (1981) виділені наступні три групи дітей за ступенем тяжкості та характеру вторинних порушень мовленнєвого розвитку:

1) діти з найбільш важкими порушеннями, яким комунікативне мовлення майже недоступне. Дитина маніпулює окремими звуками, що носять афективний характер і не використовуються метою контакту.

2) діти, у яких мовленнєвий розвиток менш утруднений. Для них характерне використання мовленнєвих штампів, цитат з книг; вони використовують дієслова в інфінітиві, про себе розповідають у другій або третій особі. Характерні не тільки аутоехолалії, а й ехолалії на рівні окремих слів і простих фраз, що дає певну можливість для корекційної роботи з розвитку мовлення;

3) діти, які при, здавалося б, добре розвиненому мовленні, великому словниковому запасі, рано засвоєною розгорнутою фразою мають труднощі у вільному оперуванні мовленням і використовують стереотипний набір фраз, що спровокає враження «фонографічності» мовлення. Найменші труднощі пов'язані з розвитком розуміння мовлення. Здійснення ж її розгорнутого експресивного компонента особливо важко піддається корекції і в

деякій мірі можливе лише при опорі на зовнішній зразок – при прочитування або написанні готової фрази, ритмічному угруппованню слів.

4) діти, які намагаються вступити в діалог, але відчувають значні труднощі в його організації. Вони меншою мірою використовують готові стереотипи поведінки – намагаються говорити і діяти спонтанно. При правильному корекційному підході саме ці діти мають найкращий прогноз психічного розвитку та соціальної адаптації [9].

Діти, які страждають аутизмом (К.Гілберт, Т.Пітерс), часто більше вимовляють слова механічно, ніж, насправді, розуміють їх значення [4].

Отже, словник дитини з аутизмом характеризується нестійкістю, диспропорційністю, бідністю використання мовних одиниць, неточністю їх лексичних значень, маловиразним інтонаційним забарвленням слів. В мовленні спостерігається відсутність адресату у висловлюванні, зустрічаються аграматизми, ехолалії, спостерігаються труднощі використання прийменників, у деяких випадках можливий мутизм.

Проаналізувавши дослідження науковців щодо мовленнєвого розвитку дітей з аутистичними порушеннями (О.Аршатський, О.Аршатська, О.Баєнська, В.Башіна, О.Богдашина, К.Лебединська, С.Конопляста, Т.Морозова, С.Морозова, О.Нікольська, Л.Нурієва, Н.Сімашкова, Л.Шипіцина, Д.Шульженко, М.Шеремет та ін.), визначаємо порушення комунікативної функції мовлення, що проявляється як у нездатності повноцінно сприймати вербальну інформацію (слабкість або повна відсутність реакції на мовлення дорослого поряд з підвищеною чутливістю до немовленнєвих звуків, нерозуміння простих побутових інструкцій і зверненого мовлення), так і у неможливості адекватно формувати мовленнєве висловлювання та взаємодіяти з оточуючими людьми відповідно до ситуації.

Отже, порушення комунікативної сфери при аутизмі є досить різноманітними. У дітей з аутизмом із самого дитинства спостерігається значна затримка у формуванні невербальних засобів спілкування, а також мовленнєвого розвитку, що проявляється системним недорозвитком усіх його сторін. Подальше становлення мовлення відбувається специфічно і має ряд особливостей, зокрема, варіативність та нерівномірність мовленнєвого розвитку, недостатнє розуміння зверненого мовлення,

використання ехолалій, наявність неологізмів, перестановка займенників, використання незвичайної інтонації, відсутність звернення висловлювання до співрозмовника з метою комунікації. Зазначені особливості розвиту невербальної та вербальної комунікації надзвичайно ускладнюють взаємодію дитини з оточуючими. Але, на нашу думку, за умови тривалої і кваліфікованої корекційно-розвивальної роботи можна помітити значні зрушенння у соціальній, комунікативній, мовленнєвій сferах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Башина В.М. Аутизм в детстве. – М.: «Медицина», 1999. – 236 с.
2. Башина В.М. Диагностика детского аутизма в хрониологическом аспекте // Журнал неврологии и психиатрии. – Изд. № 4, 2010 г.
3. Богдашина О. Аутизм: определение и диагностика. – Донецк: «Лебедь», 1999. – 112 с.
4. Гилберт К., Питерс Т. Аутизм: Медицинское и педагогическое воздействие: Книга для педагогов-дефектологов / Пер. с англ. О.В. Деряевой; под науч.ред. Л.М. Шипицыной, Д.Н. Исаева.- М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 2003.-144 с. (Коррекционная педагогика).
5. Иванов Е. С., Дем'янчук Л. Н., Дем'янчук Р. В., Детский аутизм:диагностика и коррекция. Учеб. пособие. – Санкт-Петербург: Дидактика плюс, 2004. – 80 с.
6. Логінова І. П. Особливості формування невербальних засобів комунікативної діяльності у дітей дошкільного віку з розладами спектра аутизму. – К., 2013.
7. Мастюкова Е. М. "Лечебная педагогика" (ранний и дошкольный возраст). – М.: "Владос", 1997, 258 с.
8. Морозов В.П. Невербальная коммуникация в системе речевого общения. Психофизиологические и психоакустические основы. – М.: Изд. ИП РАН, 1998. – 164 с.
9. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М., Костин И.А. и др. Дети и подростки с аутизмом. Психологическое сопровождение. – М.: Теревинф, 2005. – 224 с. – (Особый ребенок).
10. Психолого-педагогический словарь / Сост. Рапацевич Е. С. – Минск: «Соврем. слово», 2006. – 928 с.
11. Шипицына Л.М., Защирина О.В. Невербальное общение у детей при нормальном и нарушенном интеллекте. Монография. – СПб.: Речь, 2009. – 128 с.
12. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія. – К., 2009. – 385 с.

УДК: 376-056.264

ДО ПРОБЛЕМИ КОРЕНЦІЇ АУТИСТИЧНИХ ПОРУШЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Базима Н.В.

Семенова В.Д.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

У науковій статті представлено огляд деяких сучасних методів корекції аутизму, аналізується їх зміст, ефективність та особливості використання в корекційній роботі.

В научной статье представлен обзор некоторых современных нетрадиционных методов коррекции аутизма, анализируется их содержание, эффективность и особенности использования в коррекционной работе.

Літвінова Ольга Вікторівна – здобувач кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, вчитель-логопед Державного комплексу соціальної реабілітації дітей-інвалідів м.Миколаїв

Манько Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін та логопедії Херсонського державного університету

Марченко Інна Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Мороз Ольга Володимирівна – студентка 4 курсу кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Пелешенко Ольга Сергіївна – вчитель-логопед гімназії №59 імені О.М.Бойченка м. Києва

96

Семенова Вікторія Дмитрівна – студентка 4 курсу кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Ховрина Юлія Александровна – студентка 5 курса кафедри логопедии Белорусского государственного педагогического университета имени Максима Танка

Чередніченко Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Шеремет Марія Купріянівна – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків, завідувач кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова